

Barnbokslut 2022

En sammanfattning av arbetet med barnrätt under 2022

Handläggare: Caroline Sjödel
Verksamhet: Folkhälso- och statistikenheten
Datum: 230524

Innehållsförteckning

1 Bakgrund	3
2 Barnrättsombud	3
2.1.1 Tematräffar för barnrättsombud	3
2.1.1.1.1 Tematräff 1	3
2.1.1.1.2 Tematräff 2	4
2.1.1.1.3 Tematräff 3	4
2.1.1.1.4 Tematräff 4	4
3 Utbildningsinsatser från strategisk nivå	4
3.1 Barn som anhöriga	4
3.2 Barnskyddsteamet.....	6
3.3 Ungdomsenkäten "Om mig"	7
3.4 Hälsosam uppväxt	8
3.5 Kulturenheten	8
3.6 Tandvården	8
3.7 Patientnämnden	9
3.8 Regionens skolor	9
4 Genomförda barnbokslut i Region Östergötland under 2022	9
4.1 Rättspsykiatriska kliniken i Vadstena.....	10
4.2 Barn och ungdomsmedicinska kliniken Vrinnevisjukhuset	10
4.3 Mjölby vårdcentral	10
4.4 Hörselvården - Öron-, näsa- och halskliniken på Universitetssjukhuset.....	10
4.5 KRY vårdcentral Spiran	10
4.6 Regionbiblioteket.....	10
4.7 Dagkirurgin ViN CKOC Vrinnevisjukhuset.....	10
4.8 Logopedimottagningen Linköping	11
5 Exempel på hur barnets rättigheter säkerställs i barnbokslutet	11
5.1 Ledning och styrning (artikel 4).....	11
5.2 Delaktighet och inflytande (artikel 12)	11
5.3 Barns rätt till skydd (artikel 19)	12
5.4 Barnets rätt till ickediskriminering (artikel 2)	12
5.5 Barnets bästa (artikel 3)	13
5.6 Blir det någon skillnad?.....	14
6 Avslutande kommentarer	14

1 Bakgrund

Barnboksslut är ett verktyg som följer upp hur aktiviteter och beslut under året tagit hänsyn till barns bästa och låtit barn och unga varit delaktiga. Detta barnboksslut följer upp Region Östergötlands ansvar för att omsätta barnrättslagen i praktik under verksamhetsåret 2022. Barnboksslutet är en del av årsredovisningen och de verksamheter som valt att delta har rapporterat in via enkätverktyget Webropol. I en del fall har kompletterande information skickats direkt till regionens samordnare för barnrätt som sammanfattat och analyserat underlaget i denna rapport.

Det sker mycket arbete med barnets bästa i fokus i Region Östergötland men tyvärr bär verksamheterna fortfarande spår av pandemin och det kärva ekonomiska läget påverkar även arbetet. Det är viktigt att alltid ha barnet i fokus och att ha modet att arbeta för barn och ungas rättigheter. För att uppnå detta krävs såväl engagemang som resurser. Trots att mycket gott arbete sker i organisationen så finns ändå ojämlika skillnader och en jämlik vård för barn och unga utifrån barnrättslagen kan ha svårt att säkerställas. För att nå upp till detta skulle det behövas än mer styrning och ledning och att barnbokslut görs inom samtliga verksamheter. De verksamheter som deltagit ser dock barnbokslutet som ett enkelt och värdefullt verktyg som sätter fokus på frågorna och att det bidrar till diskussioner om barnets rättigheter.

2 Barnrättsombud

Under 2022 har det funnits ca 270 barnrättsombud. De finns representerade i olika delar av organisationen men till största delen inom hälso- och sjukvården. När barnkonventionen blev del av svensk lag 1 januari 2020 breddades dåvarande barnskyddsombuds uppdrag till att omfatta fler rättighetsfrågor däribland barn som anhöriga och barns rätt till delaktighet och inflytande. Barnrättsombuden är verksamhetsnära resurser som bidrar till en höjd medvetenhet och kunskap inom området samt till att utveckla och uppdatera relevanta verksamhetsrutiner.

Grundutbildning för nya barnrättsombud samt befintliga barnrättsombud som ej tidigare genomgått grundutbildningen erbjöds vid två tillfällen. Ett femtiotal medarbetare deltog och kan titulera sig barnrättsombud efter genomgången utbildning.

Tematräffar för barnrättsombuden erbjuds fyra gånger per år med olika kompetenshöjande insatser utifrån hela barnrättspektret. Detta för att kontinuerligt utveckla barnrättsombudens roll och ge dem mer kunskap. Vid varje tillfälle deltar cirka 30-40 barnrättsombud. Träffarna är uppskattade av de som har möjlighet att delta.

Tre nya grupper för nätverk och samverkan har skapats på regionens intranät. En för barnrättsombuden, för barn som anhöriga samt för våld i nära relationer.

2.1.1 Tematräffar för barnrättsombud

Under 2022 erbjöds följande kompetenshöjande tematräffar för barnrättsombuden

2.1.1.1.1 Tematräff 1

Goda exempel – verksamheter inom Region Östergötland som arbetar barnrättsbaserat berättade om sina erfarenheter för kunskap och inspiration. Där fick deltagarna ta del av:

- *CHILD projektet- Psykisk hälsa och delaktighet i habiliteringsprocessen för barn och ungdomar med funktionshinder, där habiliteringen i region Östergötland deltar.*

- *Barn och ungdomskliniken ViN process för att bli certifierade inom konceptet Barnanpassad vård. Barnanpassad vård utgår ifrån att barnet i vården har en stark och särskild ställning i svensk sjukvård genom patientlagen och att barnkonventionen blivit lag.*
- *Barn och unga på bibliotek – barnrättsarbete i praktiken, att implementera barnkonventionen tillsammans med och för folkbibliotek i Östergötland. De arbetar efter modellen Löpa linan ut.*
- *Rättspsykiatriska regionkliniken i Vadstena att arbeta med barnrättsperspektivet i en verksamhet där de enbart kommer i kontakt med barn som anhörig/närstående till en person som begått ett brott och blivit dömd till rättspsykiatrisk vård.*
- *Barnahus Linköping delade med sig av gruppdiskussionerna de har utifrån boken "Delaktighet genom kunskap, kontroll och gemenskap - Barnets väg genom Barnahus", för att säkerställa barns delaktighet och rätt till information i alla delar av Barnahusprocessen.*

2.1.1.1.2 Tematräff 2

Fokus på det nationella barnrättsarbetet med besök av Marie Lundin Karphammar handläggare och barnrättsjurist från SKR, berättade om vad som sker nationellt kring barn och unga med fokus på utvärderingar av barnrättsarbete.

2.1.1.1.3 Tematräff 3

Tidiga insatser- delade med sig om en mottagning för tidiga insatser som är ett tvåårigt samverkansprojekt mellan Västmanlands kommuner och Region Västmanland. Syftet är att förbättra omhändertagande och insatser för barn under 6 år med utvecklingsrelaterade funktionsnedsättningar. Familjecentralen Skäggetorp "Tillsammans för en trygg start". En metod som syftar till att stärka förutsättningarna för en god och mer jämlik barnhälsa genom ett utökat hembesöksprogram i socioekonomiskt utsatta områden. Metoden genomförs som en pilotverksamhet och utvärderas av Uppsala Universitet.

2.1.1.1.4 Tematräff 4

Besök av BRIS som bland annat berättade om sin senaste rapport "Första året med pandemin" och också delgav hur deras verksamhet möter barn och unga samt vilket stöd de ger för dem.

3 Utbildningsinsatser från strategisk nivå

3.1 Barn som anhöriga

Det finns ca 1,3 miljoner anhöriga i Sverige. Sju procent av alla barn utför omfattande omsorgsarbete och 17 procent växer upp i familjer där det finns missbruk eller psykisk ohälsa-. Barn som anhöriga är en grupp som det finns stor anledning att stärka stödet till och utöka kunskapen. Detta då nästan dubbelt så många av de unga som haft en förälder som vårdats på sjukhus för missbruk och psykisk ohälsa går ut grundskolan med ofullständiga betyg. (Anhörigas riksförbund) Hälso- och sjukvården ska särskilt beakta ett barns behov av information, råd och stöd om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med:

- Har en psykisk störning eller psykisk funktionsnedsättning

- Har en allvarlig fysisk sjukdom eller skada
- Missbrukar alkohol eller annat beroendeframkallande medel
- Oväntat avlider
- Har ett spelmissbruk
- Utsätter eller har utsatt barnet eller en närstående till barnet för våld eller andra övergrepp

Under 2022 har fokus särskilt varit på barn som anhöriga på de utbildningsinsatser som erbjudits från strategisk nivå. Två digitala föreläsningar om barn som anhöriga har erbjudits regionens medarbetare. Där deltog ca 150 medarbetare. Syftet med utbildningen är att öka fokus på barn som anhöriga och att vårdpersonal ska bli än bättre på att uppmärksamma barnen. Statistik från Cosmic visar tyvärr att så inte varit fallet och genom satsningen på målgruppen hoppas vi på en ökad kompetens och kunskap att se och säkerställa barn som anhörigas rättigheter.

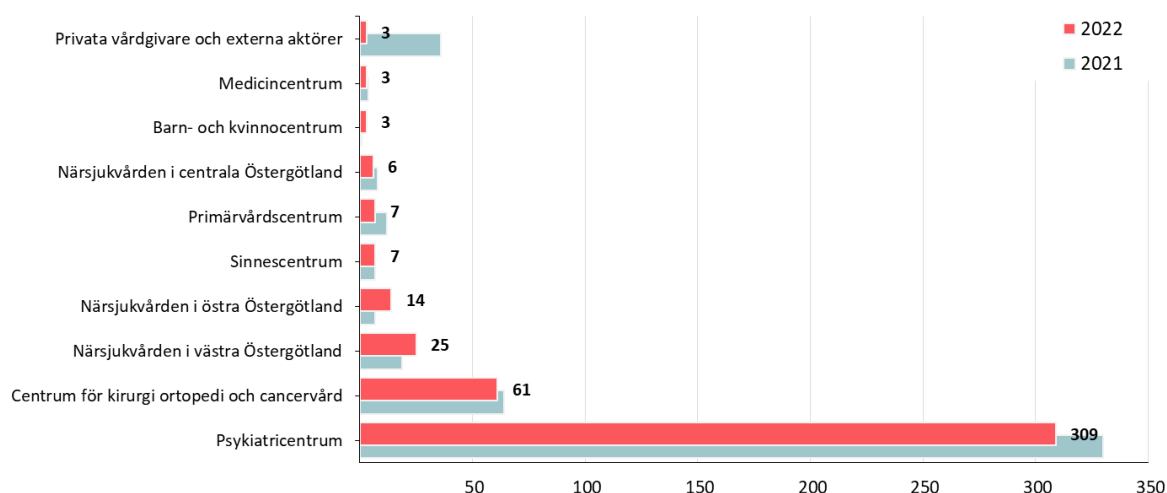
Barn som anhöriga uppmärksammas på olika sätt av enheterna som deltagit. Ungefär hälften svarar att det finns särskild information eller någon form av riktat stöd. Dock saknas rutiner på de flesta håll. Någon enhet uppger att de använder den checklista som finns med tips om vad en kan tänka på i mötet med anhörigt barn eller ungdom men pratar även om barn som anhöriga som en naturlig del i hela barnrättsarbetet. Barnkliniken använder sig av syskonstödare vid en del svårare ärenden som onkologi eller palliativ vård. Inom Rättspsykiatri ska frågan om det finns barn i patientens närhet alltid ställas vid inskrivning av patient samt sker även regelbundna kontaktmannasamtal där information om barn även kan framkomma. Hälften av enheterna i barnboksslutet känner till att det finns en länsövergripande riktlinje för Barn som anhöriga och närstående som stöd i arbetet.

I barnboksslutet framkommer flera tankar om hur arbetet med barn som anhörigas rättigheter kan stärkas. Ett förslag är att göra alla utbildningar som rör barnrättsarbetet obligatoriska i kompetensportalen för att säkerställa kunskap och delaktighet i den information som finns tillgänglig. Det efterfrågas tydligare rutiner och att hela enheten tillsammans går igenom riktlinjen och tillämpar den på sin verksamhet. Någon enhet ser en vinst med att det informeras på APT om vilka skyldigheter hälso- och sjukvården har kring Barn som anhöriga. Flera enheter har arbetsätt för Barn som anhöriga men upplever att de kan bli bättre.

Informationen till föräldrar och barn och eventuellt stöd och behandling ska dokumenteras och KVÅ-kodas i Barn som anhöriga-mallen i Cosmic. Här kan en se hur många barn som anhöriga som registrerats och som erbjudits möjlighet till information, råd och stöd. Troligen uppmärksammas fler barn som anhöriga i verksamheterna men det fylls inte alltid i på rätt sätt vilket gör det svårt att få tillförlitlig statistik. Nedan presenteras antal barn som anhöriga som registrerats vid olika enheter inom hälso- och sjukvården samt antal personer med registrerat samtal enligt de KVÅ koder som används i Cosmic.

Antal - Unika individer	2018	2019	2020	2021	2022
Hjärtcentrum			2		
Barn- och kvinnocentrum	2	2	1	1	3
Centrum för kirurgi ortopedi och cancervård	110	82	63	64	61
Sinnescentrum	26	29	9	7	7
Primärvårdscentrum	19	9	10	12	7
Närsjukvården i centrala Östergötland	11	13	25	8	6
Närsjukvården i östra Östergötland	22	23	13	7	14
Närsjukvården i västra Östergötland	4	13	17	19	25
Psykiatricentrum	103	149	280	330	309
Medicincentrum		1	4	4	3
Privata vårdgivare och externa aktörer	20	9	25	36	3
TOTALT	308	323	441	476	435

ANTAL PERSONER MED REGISTRERAT SAMTAL ENLIGT KVÅ-KOD: DU055-DU057

3.2 Barnskyddsteamet

Barnskyddsteam Region Östergötland har ett regionsövergripande uppdrag. Konsultations- och utbildningsinsatser riktas till medarbetare som verkar inom eller på uppdrag av Region Östergötland. Barnskyddsteam Region Östergötland ansvarar för riktlinjer om anmälan till socialtjänst, säker dokumentation och för att underlätta anmälningsförfarandet. Sprida kunskap om barn som far illa, och barns rätt till skydd. Konsultation- och stöd till medarbetare erbjuds via jourtelefon vardagar. Målsättningen är att utsatta barn ska få ett optimalt omhändertagande och medarbetare ska vara utbildad och väl förtrogen med anmälningsskyldighet, riktlinje och sitt personliga ansvar vid misstanke om att ett barn far illa. Barnskyddsteamet har anordnat sju stycken större digitala utbildningstillfällen under 2022 på teman som exempelvis försummelse och upptäckt, barn som far illa och vad som händer efter en anmälan till socialtjänsten. En större utbildningsinsats har även gjorts till personal som arbetar inom ambulansen i Norrköping. Vid fem tillfällen har samordnare från Barnskyddsteamet tillsammans med barnrättsombud från barnkliniken ViN utbildat personal kring barn som far illa och barnets rättigheter.

Utbildningsinsatser har även genomförts inom tex: primärvård, spädbarnverksamhet, Elsasjuksköterskor, läkarstudenter BUP, specialistläkare, barnmottagningen US, kuratorer/psykologer barn och ungdomshälsan, introduktion för nyanställda inom BHV etc. Barnskyddsteamets jourtelefon har varit öppen terminsvis vardagar samt vissa dagar vid storhelger. Det har varit ett ökat inflöde av konsultationssamtal mot föregående år. Samarbetsgrupp på nya intranätet har startats upp. Instagramkonto för verksamheten finns för att sprida information barn som far illa och barnskydd.

- Tillsammans med Barnhälsovården RÖ har Barnskyddsteamet en pågående pilotstudie rörande frågor om våld och barns utsatthet som fortlöpt under 2022 och fortsätter under 2023. Specialistläkare och samordnare i Barnskyddsteamet har arbetat med ett förbättringsarbete och ett screeningverktyg, SUBFI vars syfte är att upptäcka barn som far illa
- Samordnare i Barnskyddsteamet och teammedlem har under året arbetat med att ta fram en rutin för sexuella övergrepp mot barn. Detta har skett i samverkan med medarbetare på Barnahus Linköping och kvinnokliniken.
- Årlig genomgång av statistik gällande KVÅ kod GDO08 Anmälan enligt SOL angående barn med möjligt skyddsbehov har tagits fram. Region Östergötland har en ökning av anmälningar, detta ses även nationellt för landet. En förskjutning har skett från att det är mer anmälningar från öppenvård än slutenvård vilket kan tolkas som en effekt av pandemin och restriktioner. Troligtvis görs också fler anmälningar från Region Östergötland men åtgärds kod registreras och/eller dokumenteras inte och kommer därmed inte med i statistiken.
- Riktlinjen ”Anmälan vid oro för att barn far illa” har uppdaterats gällande bevitnat våld och handhavande av fax och e -tjänst vid anmälan vid oro för barn far illa.

3.3 Ungdomsenkäten ”Om mig”

Ungdomsenkäten Om mig är en webbenkät som genomförs årligen i årskurs 8 på grundskolan och år 2 på gymnasiet. Syftet med enkäten är att kartlägga och synliggöra hälsoutveckling, skillnader i hälsa och behov bland ungdomar i Östergötland.

Under 2022 har målet varit att inkludera fler ungdomar inom särskola i enkäten för att deras åsikter och behov ska kunna beaktas i lika stor utsträckning som andra elever. Det har skett en anpassning till den kortversion av enkäten som redan fanns och den har också kompletterats med bildstöd med widgetsymboler. Detta arbete har skett i samverkan med målgruppen och specialpedagoger. Då den nya versionen testades på målgruppen var den mycket uppskattad och i 2022 års enkät var det betydligt fler svarande inom särskola.

Frågorna i originalenkäten har också förkortats eftersom många ungdomar har lämnat synpunkter om att enkäten är för lång och besvärlig att svara på och att de inte orkat fullfölja. Frågorna har då utvecklats och systematiserats i återkommande ”frågepaket” för att korta ned originalenkäten. Förhoppningen med denna förändring är att fler ungdomar ska få sin röst hörd.

Ett annat pågående arbete inom ungdomsenkäten är att det har påbörjats en process att skapa en gemensam kunskapsplattform för hälsofrämjande arbete i skolan i samverkan med kommunerna och skolan, framför allt med elevhälsan. Det här arbetet är grundat i ungdomarnas och skolornas behov och önskemål i kring hälsofrämjande insatser. Teman och struktur för en gemensam kunskapsplattform för hälsofrämjande skola har tagits fram. Nu behöver dialogen fortsätta via

workshops med kommunernas elevhälsa och skolpersonal och samverkan för att fylla de olika temaområdena med innehåll.

3.4 Hälsosam uppväxt

I början av 2022 publicerades kunskapsunderlaget Hälsosam uppväxt, som syftar till att främja hälsosamma och hållbara levnadsvanor för alla barn och unga i Östergötland. Underlaget har tagits fram i samverkan mellan region och länets kommuner. En diskussion har också påbörjats kring anpassad verksamhet av fysisk aktivitet för barn och framför allt ungdomar med psykisk ohälsa med ungdomshälsan, BUP m fl efter förfrågningar från gymnasieskolan.

3.5 Kulturenheten

I slutet av 2021 lanserade kulturenheten Barnkultur Öst – en samlad digital utbudskatalog med kultur för barn och unga. Här samlas olika kulturaktiviteter som erbjuds för barn och unga i Östergötland via exempelvis förskola, skola, bibliotek och fritidsgårdar – samtidigt som den synliggör en rad olika kulturskapare. Det har länge funnits ett behov av ett gemensamt skyltfönster som visar ett brett kulturutbud för barn och unga i Östergötland. I en ny digital utbudskatalog finns nu samlat föreställningar, konserter, skapande projekt, workshops, författarbesök samt historiska platsbesök att ta del av för att öka möjligheten och inspirationen till att fler barn i länet får uppleva professionell kultur. Över 200 kulturaktiviteter finns med i katalogen och tanken är att utbudet ska kunna nå ut till alla förskolor, skolor, bibliotek och fritidsgårdar i hela Östergötland. Region Östergötland vill genom satsningen bidra till att fler barn och unga får möta olika kulturformer. Det blir därmed ett sätt att uppfylla artikel 31 i FN:s barnkonvention där det står att ”Konventionsstaterna ska respektera och främja barnets rätt att till fullo delta i det kulturella och konstnärliga livet och ska uppmuntra tillhandahållandet av lämpliga och lika möjligheter till kulturell och konstnärlig verksamhet samt till rekreations- och fritidsverksamhet”.

3.6 Tandvården

Inom tandvården pågår ständigt förbättringsarbete med målet att utjämna munhälsoskillnader mellan barn och unga som växer upp under olika levnadsförhållanden. Rapporten Socioekonomi och tandhälsa som kom föregående år visar att skillnaderna kvarstår och den utgör underlag för de riktade insatser som FTV har i uppgift att initiera och genomföra i de områden risken för ohälsa/ohälsan är större. T.ex, har Folktandvården fått i uppdrag att fortsätta utveckla konceptet på förskola under 2023 i och arbetar också med att starta fluoridsköljningar i skolorna. Ett arbete som sker i samverkan med kommunen.

Inom projektet Jämlik munhälsa för barn- med Hageby som modell, ett projekt som hade till syfte skapa en modell för hälsofrämjande och kariesförebyggande arbete och att utjämna hälsoskillnaderna i området, presenterades en uppföljningsrapport då barnen var sex år. Resultatet visade att det var möjligt att med hjälp av en enkät under graviditeten identifiera familjer i behov av stöd och att munhälsosamtal tidigt i föräldraskapet kunde vara värdefullt. Men att munhälsosamtal inom tandvården inte var tillräckligt för att utjämna skillnaderna i munhälsa, dels därför att det är svårt att nå målgruppen föräldrar i utsatta områden, dels därför att de kariesförebyggande effekterna hos dem som nås är måttliga. Sammanfattningsvis är systematisk och förstärkt samverkan mellan folkhälsoaktörer, såsom mödra- och barnhälsovården och tandvården, och att på region- och kommunpolitisk nivå lyfta behovet av att samverka kring små barns hälsa och munhälsa av vikt för att jämna ut skillnaderna i munhälsa mellan barn med olika levnadsförhållanden.

3.7 Patientnämnden

Patientnämnden konstaterar att det är fortsatt många ärenden som handlar om barn och unga med neuropsykiatriska problem som är missnöjda med processen kring deras vård. Det är långa väntetider och ibland skickas patienter vidare till andra län för utredning där. Vål hemkomna fortsätter dock problematiken och svårigheten att få behandling och fortsatt hjälp. Under 2023 kommer barn och unga få ett eget avsnitt i den rapport som skrivs om Patientnämndens verksamhet.

3.8 Regionens skolor

Under 2022 har ett stort arbete skett med flertalet uppdaterade styrdokument och övergripande planer på Naturbruksgymnasiet Östergötland. Det har skett framtagning av dessa planer och övriga styrdokument både på ett övergripande plan hos huvudman, men också på skolenhetspecifika nivå hos Region Östergötlands skolor Vreta utbildningscentrum och Himmelstalunds utbildningscentrum. På Naturbruksgymnasiet Östergötland finns sex stycken barnrättsombud fördelat på skolenheter och även vid skolchefskontoret. I den uppdaterade versionen av elevhälsoplanen står fortfarande att barnrättsombud ska finnas på skolorna. Under våren 2022 arbetades det fram nya rutiner och handlingsplaner gällande alkohol, droger och tobak som sedan har implementerats under hösten. För att jobba preventivt har skolorna arbetat med statistik för alkohol, narkotika och tobak och där genom identifierat eventuella behov för kommande insatser. Skolhuvudman för Naturbruksgymnasiet har arbetat fram en övergripande plan mot hot och våld, en övergripande likabehandlingsplan och plan mot diskriminering och kränkande behandling. Dessa finns att läsa på Dokumenta. De övergripande planerna har därefter arbetats med på skolenheterna som sedan tagit fram rutiner och riktlinjer kopplade till den specifika verksamheten. Exempelvis har skolorna arbetat med att utveckla rutiner kring hantering av kränkingsärenden.

Skolorna har också tagit fram och genomfört fortbildningar och haft föreläsare i frågor kopplade till området barnrätt. Suicidprevention är ett pågående arbete som kontinuerligt behandlas inom elevhälsa och övriga inom verksamheten. Likaså det förebyggande arbetet för att minska risken för studieavbrott. Naturbruksgymnasiet har dels haft en föreläsare från SKR, Josefin Brüde Sundin, samt intern information om enkäten Om Mig av Hanna Henriksson. Skolorna har kontinuerligt samverkat med det egna internatets fritidsverksamhet och även skapat nya samverkanspunkter med det externa internat där flera elever bor. Det har gjorts genom att skapa en öppen dialog mellan de olika aktörerna.

Under hösten 2022 var regionens samordnare för våld i nära relationer och sexuell och reproduktiv hälsa och HBTQI och pratade om unga, sex och våld i nära relationer för samtliga årskullar på Vretagymnasiet.

4 Genomförda barnbokslut i Region Östergötland under 2022

Nedan presenteras en sammanfattning av de verksamheter som genomfört barnbokslut samt hur de uppfyllt delar av barnrättslagens innehåll.

4.1 Rättpsykiatriska kliniken i Vadstena.

Rymmer 6 vårdavdelningar med 86 vårdplatser i en vårdkedja från intag till utslussning. Upptagningsområde är sydöstra sjukvårdsregionen (Östergötlands, Jönköpings och Kalmar län) och har efter överenskommelse även nationell intagning.

4.2 Barn och ungdomsmedicinska kliniken Vrinnevisjukhuset

Vänder sig till barn och ungdomar i Norrköping, Finspång, Valdemarsvik, och Söderköpings kommun som är upp till 18 år. På barn- och ungdomskliniken arbetar flera olika yrkeskategorier, som alla har specialkompetens för att arbeta med barn och ungdomar.

4.3 Mjölby vårdcentral

Med närmare 14 700 listade patienter är de en av de största vårdcentralerna i västra länsdelen. Patienterna kommer i första hand från Mjölby tätort, men även från kringliggande orter. På vårdcentralen arbetar ett 40-tal medarbetare med olika yrken och kompetenser för att möta patienternas primära vårdbehov.

4.4 Hörselvården - Öron-, näsa- och halskliniken på Universitetssjukhuset

Bedriver hörselvård i centrala länsdelen i samarbete med Hörselvården på Vrinnevisjukhuset.

4.5 KRY vårdcentral Spiran

Har mer än 13 000 listade patienter och är en vårdcentral för hela familjen. Här kan patienterna både få hjälp med kroniska sjukdomar och mindre besvär som behöver behandlas snabbt. Som patient på Kry har man tillgång till många specialister och specialmottagningar.

4.6 Regionbiblioteket

Arbetar i nära samråd med Götabiblioteken med att främja verksamhetsutveckling, samarbete och kvalitet. Regionbibliotekets verksamhet omfattar handledning och rådgivning gentemot folkbiblioteken. Här bedrivs utvecklingsprojekt, metodutveckling, kvalitetsutveckling och fortbildning.

4.7 Dagkirurgin ViN CKOC Vrinnevisjukhuset

Utför kortare, planerade kirurgiska ingrepp som inte kräver att patienten stannar över natten. Operationerna görs inom områdena kirurgi, ortopedi och urologi.

4.8 Logopedimottagningen Linköping

Arbetar på Brigadgatan 19 och Universitetssjukhuset. De arbetar både enskilt och i team där de träffar människor i alla åldrar för utredning, rådgivning och behandling.

5 Exempel på hur barnets rättigheter säkerställs i barnbokslutet

5.1 Ledning och styrning (artikel 4)

Hälften av medarbetarna i de verksamheter som deltagit i barnbokslutet för 2021 har genomfört webbutbildning i Barnkonventionen och 67 % av cheferna i dessa verksamheter har genomgått grundutbildning i barnets rättigheter. Samtliga verksamheter utom en har barnrättsombud som också alla genomgått grundutbildning i Barnkonventionen. Det finns en bred samverkan med andra aktörer hos de verksamheter som deltagit i barnbokslutet, i synnerhet extern sådan. Den övervägande delen av verksamheterna möter barnet i rollen som patienten men i vissa finns barnet även som anhörig och invånare.

5.2 Delaktighet och inflytande (artikel 12)

Barnbokslutet förmedlar att barn och ungas delaktighet kan upplevas svårt av några verksamheter som anser sig behöva arbeta vidare med detta område och implementera rutiner. I vissa fall sätter regler och andra aktörers arbetsprocesser käppar i hjulet för att fullt ut tillgodose delaktighet och inflytande men det finns en strävan att alltid göra sitt yttersta för att nå hela vägen fram. Nedanstående punkter är några exempel på hur verksamheterna i barnbokslutet arbetar konkret med att öka barn och ungas delaktighet.

Barnkliniken erbjuder alla barn och unga enskilt samtal i samband med besök eller vård. Vid varje vårdåtgärd finns en strävan att göra barnet delaktigt. Ett ungdomsråd har skapats som ska ge ökat inflytande från barn och ungdomar för att uppnå mer barnanpassad vård och följa barnkonventionen. Barn- och ungdomar ska kunna påverka vården. Ledningen ska kunna inhämta barnens synpunkter som leder till mer barnanpassad vård. Ungdomsrådet ger också möjlighet att inhämta barn och ungdomars åsikter för att utveckla vården och barnkliniken i stort. Ungdomsrådet består av 8 barn/ungdomar 10-17 år. Barn med funktionsvariationer och från olika kulturer ingår i gruppen för att kunna möta barns olikheter på bästa sätt (alltså inte enbart ålder och mognad).

Hörselvården ger en möjlighet för barn och föräldrar att kunna visuellt se olika färger och hörapparater som finns hos Hörselvården. Här används bland annat en hörselpärm som kom till då många föräldrar fick mycket information muntligt både här och där, men ibland glömde eller blandade ihop vad som förmedlades. Pärmen innehåller således en kort presentation av personalen på hörselvården, de olika professionerna och deras uppgift samt teamens samverkan. Ytterligare information finns också med om t.ex. uppdraget för specialpedagog, logoped och språkutveckling, kurator och medicintekniker/hjälpmedelingsenjör. Det finns även en enkel presentation av örat, olika mätningar, audiogram och olika hörhjälpmedel. Oavsett vilket hörhjälpmedel barnet får så är det bra att kort veta om vilka andra hörhjälpmedel som finns och vid vilken hörselnedsättning olika hörhjälpmedel sätts in. Hörselpärmen blir även en god hjälp i skolundervisning eller på förskolan då det finns goda råd att tänka på i bemötandet till barn med hörselnedsättning. Om personer som möter barn med hörselnedsättning i vardagen förhåller sig till dessa råd, kan goda förutsättningar skapas för barnens delaktighet. Med hörhjälpmedel i skolan, på dess rätta sätt, blir

patienten/eleven mer delaktig i undervisningen. Lika viktigt är att det pedagogiska tänket/förhållningssättet uppfylls och behöver vara implementerat innan teknik tillförs i klassrum.

Dagkirurgin arbetar med bildstöd för alla barn som ska opereras för att de ska ges möjlighet att förstå och vara delaktiga i sin behandling.

Vid Logopedimottagningen i Linköping har barnrättsombud deltagit i utbildning om barns delaktighet i vården, utifrån detta har alla informerats om vad barn efterfrågar av vårdpersonal. Dialog har skett under hösten kring vikten av trygga relationer och att barnet helst ska ha en och samma vårdkontakt vid olika besök, barnet/patienten ska inte behöva byta logoped för ofta. Logopedimottagningen arbetar även med bildstöd som en metod för delaktighet som varierar och anpassas efter ålder och mognad. Bildstödet väcker intresse och nyfikenhet hos barnen som bjuds in till delaktighet genom bilderna. Detta ger också en känsla av trygghet när barnen känner igen sig i bilder från föregående besök.

Mjölby VC arbetar aktivt med att barnen själva får välja vilken undersökning som ska göras först och låter barnen berätta och vara delaktiga vid till exempel sårvård. Vissa delar i verksamheten har en fungerande rutin kring detta men finns även brister på grund av okunskap och man ser utvecklingspotential inom detta område.

5.3 Barns rätt till skydd (artikel 19)

Regionens riktlinje för orosanmälan är känd av drygt hälften av medarbetarna vid de enheter som deltagit i barnboksslutet. Det ser olika ut hur verksamheterna synliggör de barn och unga som det finns en oro för. Inom Rättspsykiatri t.ex. görs generella orosanmälningar på alla inskrivna patienter som har barn för att för att säkerställa barnens situation i hemmiljön och för att rätt verksamhet ska kunna göra en bedömning av situationen. På Barnkliniken följs kunskapen om orosanmälan upp via en regelbunden enkät till medarbetarna. Där görs även fler anmälningar än tidigare vilket också visar sig i anmälningar till patientnämnden då föräldrar blivit arga för att oro för barn har anmälts. Vid logopedimottagningen använder man sig av barnrättsombuden som bollplank vid oro för barn och unga samt låter dom sprida kunskap till all personal från olika utbildningstillfällen. En "barngrupp" har bildats vid Dagkirurgin där tanken är att gruppen ska informera löpande på APT om det gemensamma ansvaret för de barn man möter. Vid någon enhet finns det en osäkerhet om kunskap om orosanmälan finns med i introduktionen för ny personal. Ett annat sätt att arbeta med frågan som nämns är att engagera all personal, även de som inte primärt arbetar med barn.

Samtliga enheter upplever att det finns bra stöd för de medarbetare som uppmärksammar barn och unga som det finns en oro för och som gör orosanmälningar. Dels uppger man att barnrättsombuden finns som en god resurs men även att det finns stöd och vägledning från kuratorer samt chefer på olika nivåer.

5.4 Barnets rätt till ickediskriminering (artikel 2)

Alla barn har rätt att inte bli diskriminerade på grund av t.ex. bostadsort, kön, sexuell läggning, etnicitet, förälders härkomst eller religion. För att säkerställa detta behövs ofta kompetens om de olika diskrimineringsgrunderna som nämndes här ovan.

Någon enhet har gått igenom Regionens HBTQI- diplomering som ett led i att stärka kunskap kring dessa frågor och bemötande. Alla uppger att man använder samma rutiner för alla oavsett eventuella bakgrundsfaktorer och att här hjälper de interna riktlinjerna till med sina ramverk kring hur mycket hjälp och behandling en kan få. Resursstarka föräldrar nämns som en faktor där det är viktigt att inte ge företräde trots upprepade påtryckningar. Vid logopedimottagningen har det tidigare funnits en specifik behandlingsmetod där flerspråkiga inte kunnat delta på grund av

tolkbehov, detta har nu åtgärdats och tolk kan användas vid den typen av behandling/insats. En enhet uppger att det inte finns några rutiner för just ickediskriminering. På Barnkliniken där man är ansluten till konceptet barnanpassad vård lägger man ordentligt med tid på de barn och familjer med mindre resurser. Informationen anpassas efter ålder och mognad men även efter familjens olika bakgrund och resurser såsom språk, kultur och ekonomi.

5.5 Barnets bästa (artikel 3)

Samtliga enheter som deltagit i barnboksslutet har under det gångna året fattat beslut som rör barn och unga. Här nedan ges exempel på de åtgärder eller förbättringar som genomförts i samband och som en konsekvens av beslut som tagits.

- Ekonomiska medel har avsatts för att göra inköp av exempelvis leksaker och annat material till ett barnanpassat besöksrum.
- Läsförfrämjande för små barn, att nå vuxna i barns närhet för att främja läsning och säkerställa att barn ska få så bra kultur som möjligt oavsett socioekonomisk status.
- Beslut har tagits om att ta fram informationsmaterial om rättspsykiatrisk vård på barnanpassad nivå vilket också ledde till att medel avsattes för detta och kontakt har etablerats med extern PR-byrå.
- Barnperspektivet ingår i ett projekt vad gäller framtagande av filmmaterial som ska kunna visa den inre verksamhetsmiljön för att en som närstående ska kunna få en uppfattning om den miljö den närstående vistas i.
- Många beslut kommer "uppifrån" och är svåra att ändra. En byggrond har ägt rum med ungdomsrådet där de fick berätta för byggingenjörer, VVS-tekniker etc. hur de tyckte att lokaler skulle vara utformade.
- Vid en av de deltagande verksamheterna finns en ny rutin för barnkonsekvensanalys som ska göras vid alla förändringar i verksamheten. I den analysen ska alltid barnets åsikter tas tillvara. Det har genomförts två barnkonsekvensanalyser under 2022.
- En annan verksamhet erbjuder möjlighet att skriva egenremiss och fylla i remissunderlag inför besök direkt via 1177 genom att använda bank-id. Detta gör att det för en del underlättar att ta kontakt/fylla i information, kliniken får också tillgång till viss information innan besöket och kan då individanpassa mer efter barnet som kommer.
- Besök anpassas också på flera håll och utformas utifrån barnets psykiska mående eller andra faktorer, ex under en försöksperiod har en verksamhet haft flera kortare utredningsbesök i stället för två långa besök för barn med koncentrationssvårigheter under detta år. Vid ställningstagande till behandling utgår verksamheten alltid från personen och familjen vid val av insats, exempelvis individuell- eller gruppbehandling.
- En ny stöd- och behandlingsportal: Barn med språkstörning håller på att införas. Detta innebär att föräldrar får informationsfilmer och övningar (även tillgång på olika språk) mellan besök, de har också möjlighet att kontakta behandlande logoped vid stöd- och behandlingsportalen via meddelanden.
- Ny mätmetod som kortar tiden innan diagnos ges ska börja användas. Detta kortar även restiden för många.

- Bildstödsbok används vid de flesta besöken från 1-2 år upp till vuxen. Något som kan vara extra viktigt om barnet och den vuxne inte förstår det svenska språket eller har någon kognitiv funktionsnedsättning.
- Viktigt att inte vara så många runt barnet vid t.ex. sövning då det kan bli rörigt för barnet. Bättre att de har få personer att lyssna och förhålla sig till.

5.6 Blir det någon skillnad?

Den övervägande delen av svarande verksamheter menar att besluten som togs faktiskt innebar att barnets bästa även i praktiken sattes först. I ett exempel syns det tydligt att när familjer och barn får utbildning, när de tillsammans övar eller har sett filmer inför besöket så bidrar detta till barnets utveckling och främjar vidare samtal på ett positivt sätt. En annan verksamhet upplever att när barnets bästa prioriteras vid besök så ges bättre förutsättningar för barnen att prestera sitt bästa utifrån just sina förutsättningar som ju också påverkas av faktorer som ålder och mognad.

I vissa fall får dock andra perspektiv prioriteras högre som vid Rättsspsykiatri där en ombyggnad av isoleringsrum blev tvungen att genomföras oavsett om barnen tyckte det var bra eller inte. Här var det patientsäkerheten som behövde komma i första hand. Det viktiga här är att barnets bästa ändå beaktades och dokumenterades.

6 Avslutande kommentarer

Barnbokslutet fångar endast en del av det barnrättsarbete som pågått inom olika verksamheter under 2022. Det belyser hur arbetet med barn och ungas rättigheter kan se olika ut och att det sker mycket för att säkerställa att vi lever upp till vårt barnrättsåtagande.

Region Östergötland har gjort flera insatser för att säkerställa en barnrättsbaserad verksamhet, både genom att erbjuda kontinuerliga kompetenshöjande insatser, utbildning av barnrättsombud samt riktlinjer som stödjer det verksamhetsnära arbetet med barn och ungas rättigheter. Det är glädjande att se att några enskilda verksamheter har haft ett tydligt barnrättsperspektiv med sig från början i olika processer. Dock saknas fortfarande barnkonsekvensanalyser vid verksamhetsförändringar som påverkar barn och unga inom hälso- och sjukvården och även vid beslut av nämnder, regionstyrelse och regionfullmäktige. Här sker det så sakteliga förbättringar i takt med att kunskapen ökar och insikten om nyttan av en sådan prövning blir tydligare. Under 2023 kommer en beslutsmodell för en prövning av barnets bästa implementeras i Region Östergötland i samverkan med sydöstra sjukvårdsregionen. Ytterligare insatser kommer behövas för att säkerställa att regionen lever upp till sina åtaganden i barnkonventionen. Barnrättsombuden är fortsatt en viktig resurs som bidrar till att informera, uppmärksamma och stärka arbetet med barnets rättigheter, inom den egna verksamheten. Utvärdering som gjorts visar dock att verksamhetschefer behöver stötta barnrättsombuden så att de ges rimliga förutsättningar i tid och mandat för sina uppdrag.